

᾽ΑΑΑ ᾽ Ἰῆς ΤΟΙ <rci>&evTa /jefivffaSai nóvcav.

(Euripides, Trag. graec. fragmenta, col. II, 1889, p. 399, Nr. 133)

In honorem JOSIPU BRUNŠMIDU

Različite poteškoće, od kojih su neke, kako ih običavamo nazivati, subjektivne, a neke objektivne naravi - među potonjima najizraženiji negativni učinak svakako ima teško shvatljiva odluka Ministarstva znanosti o uskraćivanju ranije redovite financijske potpore gotovo svim hrvatskim arheološkim časopisima, čak i onim najuglednijima koji se mogu pohvaliti tradicijom izlaženja dužom od stotinu godina - i ovog su puta bile razlogom kašnjenju najnovijeg sveska *Vjesnika Arheološkog muzeja u Zagrebu*. Kad je o takvim razlozima riječ, osobito je zabrinjavajuća činjenica što učinak navedene odluke nema jednokratno djelovanje, a u takvim okolnostima postaje nažalost upitnom budućnost pojedinih naših najstarijih časopisa. Međutim, zahvaljujući podršci Ureda za kulturu Poglavarstva grada Zagreba te hrvatskog Ministarstva kulture, ovaj svezak muzejskoga godišnjaka ipak se pojavljuje nakon kraće stanke, što budi nadu da će se ubuduće ipak nalaziti zadovoljavajući modeli potpore koji će isključiti mogućnost da *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, časopis s korijenima što sežu do davne 1870. godine, nepovratno ili za duže vrijeme usahne.

Ovaj dvobroj *Vjesnika*, sv. XXX-XXXI, s osobitim zadovoljstvom Uredništvo posvećuje Josipu Brunšmidu, dugogodišnjem ravnatelju Muzeja i uredniku brojnih svezaka ovog istog časopisa, stručnjaku čije smo djelovanje na sjevernim hrvatskim prostorima skloni uspoređivati s djelovanjem don Frane Bulića u dalmatinskoj Hrvatskoj, iako su njihovi interesi i djelokrug rada bili posve različiti. Doista, energija kojom je Josip Brunšmid vodio Muzej - ne zanemarujući dakako i njegove druge brojne aktivnosti - bila je takvog naboja i intenziteta da i u današnje vrijeme izaziva najveći mogući respekt i poštovanje. Ipak, među imenima kojima su posvećivani pojedini svesci aktualne, 3. serije muzejskog godišnjaka, ne nalazimo Brunšmidovo ime. Jedini dosadašnji svezak muzejskog glasila posvećen tom istaknutom hrvatskom arheologu tiskan je još davne 1928. god., u povodu 70. godišnjice njegova života. U tom XV. svesku *Vjesnika Hrvatskoga arheološkoga društva*, kako je tada bilo ime muzejskom glasilu, nalaze se riječi posvete njegovih učenika, prijatelja i štovatelja. Nažalost, već u slijedećem XVI. svesku, tiskanom 1935. god. pod uredništvom Viktora Hoffillera, objavljen je Brunšmidov nekrolog. U njemu se na najbolji način posvjedočuje njegov doprinos Muzeju kojemu je bio dugogodišnjim ravnateljem i kojega je, u to nema nikakve sumnje, trajno zadužio. Kako se u 1998. god., u kojoj se pripemao ovaj dvobroj *Vjesnika*, obilježavala i stota godišnjica tiskanja najpoznatijeg Brunšmidova djela, glasovite rasprave posvećene natpisima i novcima grčkih gradova u Dalmaciji (*Die Inschriften und Münzen der griechischen Städte Dalmatiens*), a ona se poklapa i sa 140. godišnjicom njegova rođenja, smatrali smo te obljetnice prikladnim povodom za posvećivanje ovog sveska *Vjesnika* Josipu Brunšmidu, ne samo zbog njegovih zasluga za Muzej kojemu je posvetio veliki dio svoga života, nego i zbog doprinosa cjelokupnoj hrvatskoj arheologiji i muzeologiji.

Josip Brunšmid rođen je u Vinkovcima 10. veljače 1858. god. U rodnom gradu pohađao je i poznatu vinkovačku gimnaziju, a tamo je, u okruženju bogatih arheoloških slojeva, dobio i najranije poticaje za kasnije bavljenje strukom kojoj se uskoro posvetio. Na bečkom je Sveučilištu studirao povijest i zemljopis krajem sedamdesetih i početkom osamdesetih godina prošlog stoljeća. Ujedno je pohađao i slavni bečki arheološko-epigrafski seminar, a dodatna iskustva stjecao je i u susretima s mnogim istaknutim imenima tadašnje europske arheologije, koji su djelovali u okvirima tamošnjeg Arheološkog instituta. Nakon završetka studija više je godina bio nastavnikom u "svojoj" vinkovačkoj gimnaziji, što ga je još više približilo proučavanju bogate vinkovačke arheološke baštine. To gaje ujedno motiviralo na sakupljanje arheoloških spomenika, prvenstveno različitog numizmatičkog materijala, koji gaje osobito privlačio i kojemu će na svaki način, prije svega u svojim pisanim prilogima, posvećivati najveću pozornost. Vinkovačku je gimnaziju 1892. god. zamijenio zagrebačkom, ali je ubrzo, na poticaj Izidora Kršnjavog, u Beču upisao poslijediplomski studij. Godine 1893. prijavio je disertaciju, a 1895. god. je doktorirao s temom koju je naslovio "O povijesti grčkih kolonija u Dalmaciji". Zauzimanjem Kršnjavog Brunšmid je bio uključen u rad ondašnjeg Narodnog muzeja, a već je 1896. god. bio imenovan ravnateljem Arheološkog odjela Muzeja, obnašajući tu dužnost čak dugih 28 godina. U kasnijem je razdoblju, potrebno je naglasiti, Muzeju bio promijenjen naziv u Arheološko-historijski i prethistorijski Narodni muzej. Istodobno s preuzimanjem ravnateljske dužnosti u Muzeju, kao naš prvi stručno obrazovani arheolog bio je imenovan izvanrednim profesorom arheologije na Sveučilištu u Zagrebu, u vrijeme kada se arheologija odvojila od studija povijesti umjetnosti. Tim imenovanjima Brunšmid je uz muzeološko djelovanje, u kojemu je već imao neporecivih rezultata, proširo djelokrug rada, organiziravši studij koji će imati veliko značenje za budući razvoj hrvatske arheologije.

Brunšmidov životopis mnogo je bogatiji od šturih podataka što smo ih ovom ograničenom prostoru mogli predočiti. Za ovu prigodu izdvojili bismo još samo neke podatke bez kojih je teško o njemu dobiti potpunu, zaokruženu sliku. Uz rad u Muzeju i na Fakultetu potrebno je, primjerice, istaknuti i višegodišnje njegovo upravljanje Strossmayerovom galerijom starih majstora, a zatim i rukovođenje radom Povjerenstva za očuvanje spomenika, stoje sve s uspjehom stizao obaviti.

Vjerojatno više nego bilo kojeg pionira naše arheologije Brunšmida karakterizira vrlo velika svestranost. Ona se prvenstveno ogleda u njegovu zanimanju za sva arheološka razdoblja, od pretpovijesti do srednjeg vijeka. Najveću je pozornost ipak posvećivao antičkoj arheologiji, odnosno epigrafiji i numizmatici. U grčkoj epigrafiji - koja je ugrađena i u temu njegove disertacije, kao i u njegovo najpoznatije djelo - bio je, mogli bismo kazati, gotovo usamljenom pojavom na domaćoj arheološkoj sceni. Po mnogima bio je i ostao našim najistaknutijim grčkim epigrafičarom. Još zamjetniji trag ostavio je Brunšmid u numizmatici, ne samo kao plodan autor 60-tak različitih priloga iz te specifične arheološke discipline, nego i kao organizator Numizmatičke zbirke zagrebačkog Arheološkog muzeja, jedne od najvećih i najznačajnijih u Europi.

Njegova bibliografija broji oko 120 naslova, od kojih je i danas ne mali broj nezaobilazna literatura za različita znanstvena područja. Velika je šteta što većina njegovih radova nije objavljivana u prijevodima (zanimljivo je da je Brunšmid, zanesen domoljubljem, smatrao da na taj način, pišući na hrvatskom jeziku, na izravniji način promiče hrvatsku riječ u stranim znanstvenim i stručnim krugovima!), a nedostaju im i odgovarajući sažeci na stranim jezicima, što je nažalost znatno umanjilo dosege njegovih rasprava u međunarodnim arheološkim krugovima. U takvim okolnostima, zbog nedostupnosti većine njegovih radova stranoj stručnoj javnosti, najviše je ostao poznat po već spominjanom djelu o natpisima i novcima grčkih gradova u Dalmaciji, tiskanom u Beču na njemačkom jeziku, a 1979. god. pretiskanom u Padovi. Tek 1998. god., zahvaljujući inicijativi Splitskog književnog kruga, to je djelo prevedeno i na hrvatski jezik, u izdanju pripremljenom u povodu jubilarne godišnjice glasovitog bečkog izdanja. Većina njegovih drugih radova,

ljenom u povodu jubilarne godišnjice glasovitog bečkog izdanja. Većina njegovih drugih radova, uključujući i poznate kataloške obrade muzejskog antičkog materijala (*Kameni spomenici Hrvatskog narodnoga muzeja u Zagrebu* i *Antikni figuralni bronsani predmeti u Hrvatskom narodnom muzeju u Zagrebu*) višestruko su dragocjena izdanja, kakvima se mogu pohvaliti samo malobrojni muzeji u nas i u svijetu. Međutim, ono što sve nas koji danas djelujemo u istome Muzeju uvijek i iznova iznenađuje i što ostavlja osobito upečatljiv dojam ponajviše je ukupna Brunšmidova muzeološka djelatnost, njegove zavidne radne i organizacijske sposobnosti. To je, primjerice, vidljivo u vrlo smišljenom uspostavljanju mreže muzejskih povjerenika, koja je u onim vremenima sjajno funkcionirala, zatim u sustavnom sređivanju goleme muzejske građe, u inventiranju tisuća i tisuća različitih spomenika (sam je, primjerice, na taj način obradio više desetaka tisuća primjeraka novca nabavljenih za bogatu Numizmatičku zbirku Muzeja), a očituje se to i u ažurnosti objave rezultata njegovih brojnih rekognosciranja i iskopavanja, dakle u svemu što je bilo u djelokrugu rada ondašnjih muzejskih kustosa i uobičajenih ravnateljskih obveza u ondašnjim muzejskim institucijama. Uz sve ostalo, zasebno treba još istaknuti njegov urednički i auktorski doprinos muzejskom glasilu, ondašnjem *Vjesniku Hrvatskoga arheološkoga društva*. Riječ je o čak 14 svezaka što ih je kao urednik pripremio u razdoblju od 1895. do 1925. godine, odnosno o približno 3000 uređenih stranica, od kojih je, kako je zamijetio Viktor Hoffiller, pisac njegova nekrologa u XVI. svesku *Vjesnika Hrvatskoga Arheološkoga društva*, sam napisao više od polovice! Život mu se, ističe pisac nekrologa, *...kretao između njegova stana i muzeja i više si on nije nikada ni želio*. U nastavku nekrologa možemo još pročitati: *...raditi u muzeju od 9 do 2, predavati od 3 do 5, nastavljati muzejski rad od 5 do 9, a onda proučavati noviju literaturu do jednoga ili dva sata u noći, to je zapravo bio njegov život. Samo tako se mogu razumjeti njegovi veliki uspjesi. Od više stotina hiljada muzejskih predmeta nema nijednoga koji nije prošao više puta kroz njegove ruke... Tako je on sačuvao i stručno uredio neizmjereno blago nagomilano u arheološkom muzeju*. Komentar ovim riječima doista nije potreban!

Iznoseći navedene podatke vezane uz život i djelovanje Josipa Brunšmida nismo ni pokušali detaljnije opisati njegov terenski rad koji je, dolaskom u zagrebački Muzej, ponajprije bio posvećen pretpovijesnim lokalitetima u Lici - Vrepcu, Kompolju i drugima - a potom se proširio na brojne druge lokalitete diljem Hrvatske. Nismo, uz rijetke iznimke, detaljnije navodili niti važnije bibliografske jedinice pa smo tako propustili spomenuti njemu osobito drage radove posvećene "njegovim" Cibalama, od priloga obavljenog još za studentskih dana pod naslovom *Antike Inschriften aus Cibalae*, ili pak još ranijih radova posvećenih numizmatičkoj zbirci vinkovačke gimnazije, pa do poznate sinteze o rimskim Cibalama, djelu tiskanom pod naslovom *Colonia Aurelia Cibala - Vinkovci u staro doba*. Ono je, podsjećamo, pretiskano u spomenici što je 1979. god. pojavila u izdanju Hrvatskog arheološkog društva (*Corolla Memoriae Iosepho Brunšmid dicata*). Na isti je način zadužio i Osijek, napisavši zanimljivu raspravu o rimskoj Mursi s naslovom *Colonia Aelia Mursa*. Konačno, bio je i zaslužnim donatorom "svoga" zagrebačkog Muzeja, ustupivši mu mnoge značajne spomenike što ih je za ranijeg razdoblja života, poglavito za boravka u Vinkovcima, strpljivo sabirao. Većina njegovih tiskanih radova, osobito onih iz područja u kojima je bio suverenim znalцем, ima neprijepornu znanstvenu "težinu", razinu primjerenu najboljim znanstvenim i stručnim dostignućima vremena u kojemu su nastajali.

Ovo kratko podsjećanje na život i djelo Josipa Brunšmida okončat ćemo završnim rečenicama teksta već spominjanog Hoffillerova nekrologa, tiskanog nekoliko godina nakon što je, skrhan bolešću, umro u Zagrebu 29. listopada 1929. god.: *...Profesor Brunšmid spada u red onih naših velikih ljudi koji moraju najprije da umru da možemo shvatiti što smo u njima imali, i što smo s njima izgubili. On je za sobom ostavio dva velika spomenika: svoj muzej i jednu malu i odličnu*

biblioteku. Kada taj muzej bude smješten u dostojnim prostorijama, taka da će sve to bogatstvo moći doći do izražaja, onda će u tim bogatim zbirkama morati biti na vidnom mjestu i lik prof. Brunšmida koji ih je sakupio, stručno uredio, i ostavio svojoj domovini i gradu Zagrebu.

Želja pisca Brunšmidova nekrologa, bit će, nadajmo se, barem u nekim elementima, ispunjena. Muzej je naime već odavno u novim prostorijama, a one su upravo u fazi temeljitog preuređenja. Brunšmidov lik i u doslovnom će smislu, u obliku reprezentativnog brončanog poprsja postavljenog pred ulazom u izložbene prostore Muzeja, na vidljivom i svima dostupnom mjestu, ovog puta trajno bdjeti nad spomenicima kojimaje posvetio svoj plodan stručni i znanstveni životni vijek. Time ćemo na skroman način pokušati uzvratiti tom našem zaslužnom prethodniku za sve stoje uradio kako bi Muzej svestrano obogatio i unaprijedio njegovo djelovanje te mu priskrbio ugled s kojim se Muzej i danas s pravom ponosi. I ovaj dvobroj "njegova" *Vjesnika Arheološkog muzeja u Zagrebu*, što mu ga sa zahvalnošću posvećujemo, neka bude prilog sjećanju na Brunšmidov nemjerljiv doprinos najstarijoj zagrebačkoj muzejskoj ustanovi.

Ante Rendić-Miočević